

në një tekst faktik mbi punimin e tokës të futen fjalët e sakta ose tek një grafikë pjesët e trupit apo në një hartë të shkruhen lumenjtë). Parakusht është që lënda të jetë përpunuar më parë.

Thellim: N duhet në vazhdim t'i sajojnë fjalitë e veta, në të cilat gjejnë shprehje fjalët.

- Variante më të vështira: N duhet t'i gjejnë vetë fjalët. Edhe këtu parakushti është që lënda (dhe event. edhe nocionet korrekte të gjuhës standarde) të jetë përpunuar më parë. Nëse është e qartë se cilat nocione duhet të futen në tekst, atëherë ky variant është i përshtatshëm edhe si kontrollë në të mësuar (p.sh. tek nocionet për historinë e vendit). Në rastet e tjera mund të jenë të sakta zgjidhje të ndryshme dhe mund të diskutohen (shembull. «Dini _____ përmes kaçubave, ai frikësohej shumë». Zgjidhjet: shpejtonte, rrëshqiste, vraponte...).
- Variantet «vjershë/fjalët rimuese»: Për t'i sqaruar janë fjalët rimuese. Shembull për nivelin fillestar: «Në një shtëpi / jeton një ____»; sipas nivelit të ngritet.
- Një funksion special, interesant në aspektin e diagnozës gjuhësore, e plotësojnë tekstet me zbrazësira, nëse si zbrazësira i lë të hapura fenomene të rëndësishme gramatikore: «Toni i frikësohet qenit të ke__»; «Unë ia jap nën ____ një puthje»). Këtu mund të jepet paraprakisht në kllapa forma bazë e fjalës së kërkuar, e cila pastaj duhet të futet si formë korrekte.: «Antonio ishte në Itali. Ata (kalorj) _____ atje pushimet»). Rezultatet japin informacione shumë të vlefshme mbi kompetencat gramatikore të secilit/ës nxënës/e në gjuhën e parë.

2. Të punohet me provë zëvendësuese

Kl. 2–9

30 min.

Mateiali:
Detyra të parapërgatitura
(shiko djathtas)

Tek prova plotësuese duhet që fjalë të caktuara (shpesh përmes sinonimeve) të zëvendësohen. Me këtë ndodh një zgjerim aktiv i leksikut, ku të gjithë N vijnë në shprehje dhe fjalët në vazhdim përsëriten dhe thellohen.

Variantet (E zbatueshme nga niveli i ulët sipas vështirësisë dhe sasisë):

- M e jep një fletë, në të cilën në një tabelë më së larti qëndron një fjali si p.sh. «Sot po bie shumë borë» ose «Nëna ime pi shpesh ujë nga një gotë e kaltër» (për secilën fjalë ose pjesë të fjalisë një rubrikë të tabelës). Në rrjeshtat e tjerë të tabelës duhet të shkruajnë N fjali ose pjesë të fjalisë me fjalë të njëjta (ose të kundërta): «Dje binte shi i lehtë», «Motra jote nuk e gjerb kurrë çajin nga një shishe e kuqe» etj
- M e jep një tekst të shkurtër (1/2 e faqes; distancë e gjerë mes rrjeshtave) me këtë detyrë vijuese: «Zëvendësoni të gjitha fjalët e nënshënuara (ose: të gjithë emrat, të gjitha foljet, të gjithë mbiemrat) përmes një fjale e cila afërsisht ka kuptim të njëjtë!»
- Sikurse më lart por me detyrë, të gjitha fjalët të zëvendësohen me fjalë të kundërta («Qeni i vockël» → «Macja e madhe»; «Burri vraponte nëpër pyll» → «Gruaja rrëshqiste mbi bar»). Zgjerim me plot humor (e mirë për punë me partner): të shkruhen «tekste të kundërta», d.m.th. një tregim të tërë (ose një lajm nga gazeta) të shkruhet në të kundërtën e asaj që është.
- Sikurse më lart por e orientuar gramatikalisht: «Zëvendësoni të gjithë emrat në njëjës përmes emrave në shumës; a përshtaten foljet!», «Zëvendësoni të gjitha format e kohës së tashme me kohën e shkuar!», «Zëvendësoni të gjithë mbiemrat përmes formave të shkallëve të mbiemrit (mirë → më mirë)» etj.
- Ushtrimi stilistik: M e jep një tekst (të shkruar vetë) ku ka plot përsëritje të fjalëve dhe gjëra të tjera jo të bukura (p.sh. secila fjali fillon me «dhe pastaj» ose vijnë në shprehje shumë fjalë të zakonshme si «shkoj» dhe «bëj». N e përmirësojnë tekstin në ekipe dyshe; në vazhdim do të krahasohen zgjidhjet.

- Një formë fort e zgjeruar e provës zëvendësuese është ritregimi klasik. Këtu N duhet që një tekst të dëgjuar 1–3 herë më parë (tregim, tekst tematik, episod, përrallë e shkurtër) ta ritregojnë me fjalët e veta. Kjo formë nuk është shumë atraktive shkaku i karakterit artificial por për zgjerimin e leksikut mund të jetë shumë e vlefshme. Variante motivuese komunikative: secili/a N e merr një tekst të shkurtër (p.sh. artikull gazete), e lexon atë 2x dhe pastaj e jep përmbajten përmes fjalëve të veta. Në vazhdim artikujt origjinal shënohen me numra dhe ngjiten në anën e djathtë në klasë. Ritregimet do të shënohen me shkronja (a, b, ...) dhe ngjiten në anën e majtë. N i lexojnë ritregimet dhe mundohen t'i renditin me tekstin origjinal. Ata marrin shënime për pyetjen, se çfarë mungon ose çfarë është dhënë në mënyrë joprecize. Në përfundim diskutim në grup.
- Krahaso këtu edhe 16.3: Tekste paralele/të shkruarit gjenerativ.

3. Nxitje të mëtejshme

Për zgjerimin e leksikut përmes formës së lojës kontribuojnë tregimet -ABC (p.sh: Alma bleu ca dardha e ftonj goxha (të) hidhura).

qytet	profesion	folje	kafshë	mbiemër	pika
Berat	bukëpjekës	bezdis	bretkosë	budalla	5
Londër	lokomotivist	loz	lepur	laraman	5
Tetovë	trajner	tollovis	-	i/e turbullt	4

- E njëjta vlen edhe për «Lojën-gjeografike» klasike ku lojtarët/et duhet të shënojnë p.sh. një qytet, një vend, një lumë etj. (Rregulla e lojës: të gjithë e marrin një tabelë me rubrikat pyetëse (qyteti, vendi etj.); dikush thotë me zë të ulët ABC, një fëmijë tjetër thërret «Stop!»; për shkronjën përkatëse duhet të kërkohen nocione). Tabela për këtë natyrisht mund të modifikohet: një emër, një folje, një mbiemër; një gjendje shpirtërore etj.